

KABO EA LICHELETE EA SELEMO SA 2018/2019

“Ho Tlisa Botsitso
Litabeng tsa Lichelete le
Ntlatfatsa ea Moshoelella”
*(Ka ho bopa khotso kahara
naha le hore likhoebo tse
ikemetseng li thehe mesebetsi
bakeng sa Basotho)*

28/02/2018

LEKALA LA LICHELETE

LENTSOE LA KETELA-PELE KA LETONA LE KHABANE LA LICHELETE

Ke motlotlo ho le amohela hape Bukaneng ena ea Kabo ea Lichelete ea selemo sa lichelete tsa 2018/2019. Bukana ena e boetse e hatsitsoe ho thusa sechaba sa Basotho ho utloisisa kamoo kabo ea lichelete e raloang kateng. Lebaka le leng ke hore, Basotho ba tsebe hore meralo e hlahang Bukaneng ena kea bona. Ke selemo sa boraro joale Lekala la Lichelete le hatisa Bukana ena, e ngotsoeng ka mokhoa o bobebe, e le hore sechaba se utloisise Kabo ea Lichelete tsa sona. Ke boikarabelo ba Lekala la Lichelete ho hlalose tsa sechaba hore na le rerile ho bokella le ho sebelisa lichelete tsa sechaba joang.

Lesotho le shebane le liqholotso tse fapakaneng. Ka bokhutšoanyane, liqholotso tseo 'Muso oa Lesotho o shebaneng le tsona li ka akaretsoa ka tsela e latelang:

- Bofuma, tlala, le tlhokahalo ea mesebetsi ho sechaba ka kakaretso, 'me haholo-holo ho bacha;
- Mathata a ho kula le mafu a fapakaneng ha ka lehlakoreng le leng, ho e-na le khaello ea palo ea bahlanka ba rupetsoeng le ho koetlisoa litabeng tsa bophelo;
- Makholo-khoho a bacha ba rona ba ntseng ba batla mosebetsi, ke ba ileng ba sitoa ho ntšetsa-pele lithuto tsa bona kamora thuto ea mathomo kapa ea likolo tse phahameng. Ka mantsoe a mang, ke bacha ba tlohetseng sekolo ha ba le lilemo tse 12 kapa tse 17;
- Lichelete, tse hlokoang ho lokisa maeno ana, lia haella 'me li khina tšebetso ea 'Muso.

Moralo ona oa kabo ea lichelete tsa 2018/19 o etsoa nakong eo Lesotho le tobaneng le mathata a lichelete. Chelete eo Lesotho le e

fumanang ho tsoa ho SACU (Mokhatlo oa Linaha tse 5 tsa Afrika e ka Boroa oa Pokello ea Likhafa tsa Malibohong) e theohile haholo. Lichelete tse bolokiloeng ke 'Muso li katlase ho pehelo eo re neng re ipehetse eona. Pehelo ena e etsa hore Loti le lule le lekana ka matla le Ranta ea Afrika Boroa. Boemo bo teng nakong ea joale, ke hore chelete eo e bolokiloeng ke 'Muso e felile. Ka lebaka leo, mekoloto ea 'Muso e tla lokela ho lefshoa ka lichelete tse alimiloeng. Mehla e fetohile. Ka lebaka leo, 'Muso o lokela ho tsoara tau ka litlena, ho etsa liqeto tse thata empa tseo haeba li sa etsoe, li ka tlang mathata a maholo moruong le lipolotiking tsa Lesotho. 'Muso o itlamme ho theha mesebetsi makaleng a fapakaneng ao eseng a 'Muso. 'Muso o tla etsa hore merero e meholo ea ntlafatso e thehoe le ho tsamaisoa ho itšetlehiloe ka maano a reretsoeng ntlafatso le botsitso ba moruo.

Dr Moeketsi Majoro

Letona la Lichelete

SELELEKELA

'Muso o na le makala a 26. Makala ana a shebahala a sitoa ho sebelisana le ho hokahanya tšebetso le litšebeliso moo ho lokelang. Ho ata hona ha makala a 'Muso ho tlišitse liqholotso tsa hore merero ea 'Muso e arohane ka tsela e sitisang hore merero eo e be le katleho e neng e ka lebelloa. Ho arohana le ho ata hona ha makala a 'Muso ho etsa hore makala a leke ho hlolisana ka tšebetso le ho itšehla-thajana ha a fana ka litšebeliso ho sechaba. Maemo ana, ke ona a entseng hore ka nako e telele ho be le mathata. E le ho thula mathata ana ka phatla le ho fetola maemo a renang, Lekhotla la Matona a 'Muso le thehile **Komiti ea Lichelete le Kabo ea Lichelete**. Mosebetsi oa komiti ena, ke ho qobella makala a 'Muso ho sebelisa-mmoho le hore ka linako tsohle makala a buisane le ho fapanyetsana maikutlo ka mesebetsi ea ona.

Ka lebaka leo, makala a 'Muso a ile a aroloa lihlopha tse peli. Sehlopha sa pele ke sa makala a shebaneng le **kholo, thuto le ntlafatso ea sechaba, le meaho le litsela**; sehlopha sa bobeli ke sa makala a shebaneng le **puso, tšireletso le botsitso, le toka**. Lesotho le shebane le mathata le liqholotso tse ngata tse fapakaneng tse kenyeletsang tlhokahalo ea khotso le botsitso le tlhokahalo ea mesebetsi.

HO BOLELOA ENG KA KABO EA LICHELETE?

Kabo ea lichelete ke setšoantšo se bontšang lichelete tse lebeletsoeng ho kena le tse lebeletsoeng ho tsoa mokotleng oa 'Muso selemong sa lichelete. Setšoantšo seo se tekoa ka pele ho Paramente ke Letona la Lichelete 'me se lokela ho fetisoa ke Paramente. Moralo oa lichelete o etsoa selemo le selemo 'me o bontša chelete e

lebeletsoeng ho kena le ho tsoa mokotleng oa 'Muso. Haeba 'Muso o sena chelete e lekaneng ho phethahatsa meralo eohle ea ona, 'Muso o lokela ho hloaea litlhoko tsa mantlha tsa sechaba hore ho qaloe ka tsona. *Sepheo-khoho sa moralo oa tšebeliso ea chelete ke hore, 'Muso o sebelise chelete e lekanang le eo o nang le eona. Ha 'Muso o ka sebelisa chelete e fetang eo o nang le eona, 'Muso o tla ba le mathata. Batho ba bangata ba tetebetse likolotong ka ho sebelisa chelete e fetang eo ba nang le eona.*

CHELETE E ABELOANG SECHABA KE BOKAE?

Kakaretso ea chelete e abeloang sechaba selemong sa lichelete sa 2018/2019 ke limilione tse M19,830.1. Palo ena e nyolohile ka 6% ha e bapisoa lea selemo sa lichelete sa 2017/2018 e neng e le limilione tse M18,709.3. Kakaretso ea chelete e sebelisoang selemo le selemo ha ea eketsaha, ha Sekoloto sa Sechaba sona se nyolohile ka 14% ho tloha ho limilione tse M995.7 selemong sa lichelete sa 2017/2018 ho isa ho limilione tse M1,130.7 selemong sa lichelete sa 2018/2019. Lichelete tse Sebelisoang Mesebetsing e Mehola li nyolohile ka 14% ho tloha ho limilione tse M5,202.6 selemong sa lichelete sa 2017/2018 ho isa ho limilione tsa M5, 910.1 selemong sa lichelete sa 2018/2019. Hona ho bakoa ke ho theoha ha lichelete tsa 'Muso, tsa bafani, le tsa likalimo.

Kabo ea Lichelete tsa Selemo sa	2017/2018	2018/2019	% Phetoho
i) Chelete e Tsoang Mokotleng oa 'Muso	18 709.4	19 830.1	6%
Kakaretso ea Lichelete tsa Litšebeletso tsa Letsatsi le Letsatsi	13 506.8	13 920.0	3%
o Chelete ea Litšebeletso tsa Letsatsi le Letsatsi	10 643.6	10 666.6	0%
o Chelete ea Liofisi tse Thehiloeng ka Molao	1 767.4	2 022.7	14%
o Chelete e Lefang Mekoloto	638.6	748.5	17%
o Tsoala holima Mekoloto ea 'Muso	357.2	382.2	7%
o Chelete ea Tsamaiso ea Litšebeletso	100.0	100.0	0%
Chelete ea Ndafatso	5 202.6	5 910.1	14%
ii) Mehloli ea Chelete	16 774.4	17 836.1	6%
o Likhafa le litefello tsa litšebeletso tsa 'Muso	14 994.9	16 099.6	7%
o Lichelete tsa Bafani	1 072.2	833.9	-22%
o Likalimo tse tsoang kantle ho naha	707.3	902.6	28%
iii) Khakanyo ea Khaello	-1 935.0	-1 994.0	3%

CHELETE E ABELOANG SECHABA E TSOA KAE?

Moralo o mong le o mong oa kabo ea lichelete o lokela ho ba le chelete e tla sebelisoa. Ka tsela e tsoanang, moralo oa 2018/2019 o tla sebelisa chelete e bokeletsoeng kahare ho naha, chelete e alimiloeng kahare ho naha, chelete e alimiloeng kantle ho naha, le lichelete tse fanoang ke bafani.

MEHLOLI EA LICHELETE TSE KAHARE HO NAHA

Sepheo sa rona ke ho bokella chelete e limilione tse M15,270.5, e le chelete e tsoang kahare ho naha. Chelete eo e tla ba limilione tse M5,538.9 tse tsoang likhafeng tsa malibohong tsa SACU, likhafa tse ling li tla kenya limilione tse M8,203.2, ha lichelete tse tsoang mehloling e meng e tla ba limilione tse M1,527.2. Hona ho bolela hore, keketseho ea lichelete tse bokeletsoeng kahare ho naha e tla nyoloha ka 2% ha e bapisoa lea 2017/2018 e neng e le limilione tse M14, 994.8.

LICHELETE TSA BAFANI

Lichelete tsena ke tse fanoang mahala ke metsoalle ea Lesotho. Selemong sa lichelete sa 2018/2019, tebello ke hore lichelete tseo e tla ba limilione tse M1,141.3. Hona ke keketseho ea 6% ha e bapisoa le limpho tsa lichelete tsa selemo sa 2017/2018.

LICHELETE TSE ALIMILOENG KANTLE HO NAHA

Lichelete tsena ke tse hlahang Mebusong ea Linaha tse ling le Mekhatlong ea Lefatše. Lichelete tsena, ke likoloto tse lokelang ho lefshoa. Tebello ke hore selemong sena sa lichelete sa 2018/2019, ho tla alingoa chelete e limilione tse M1,218.5. Hona ke keketseho ea 72% ha e bapisoa le likalimo tsa 2017/2018.

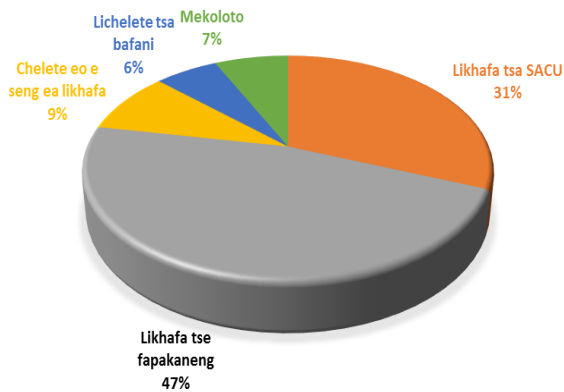
NA BASOTHO BA ALIMANA KA CHELETE HO 'MUSO OA LESOTHO?

Mang kapa mang ea kantle kapa kahare ho Lesotho a ka alima 'Muso chelete. Kalimo eo e ka etsoa ka hore motho a reke liabo tse bitsoang "Government Bonds" kapa liabo tse ling tse bitsoang "Treasury Bills" tse rekisoang ka mokhoa oa fantisi ke Banka e Kholo ea Lesotho (Central Bank of Lesotho).

HOBANENG 'MUSO O LOKELA HO ALIMANA CHELETE?

Ho alima chelete ke ntho e etsahalang esitana le malapeng a rona, 'me hoo ho etsoa molemong oa litho tsa lelapa. Ka tsela e tsoanang, 'Muso o alima chelete ho e sebelisa mererong ea ntlafatso ea bophelo ba Mosotho e mong le e mong, e le ho qobisa Basotho nyollo ea likhafa. Leha ho le joalo, 'Muso o entse qeto ea hore o tla alima lichelete ho tšehetsa merero e tla kenya chelete kahare ho naha. Hona ho tla thusa 'Muso ho tseba ho lefa mekoloto eo. Kahoo, 'Muso o na le "*Leano la ho Alima Chelete*". Leano leo, ke la hore chelete e alingoa, e be eo 'Muso o tla tseba ho e khutlisa, e be eo lipehelo tsa ho e lefa li leng tlase, kapa e khutlisoang butle-butle, ka nako e telele.

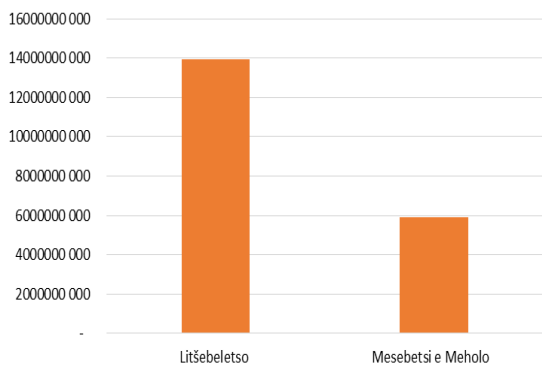
MEHLOLI EA LICHELETE SELEMONG SA 2018/2019

TŠEBELISO EA LICHELETE

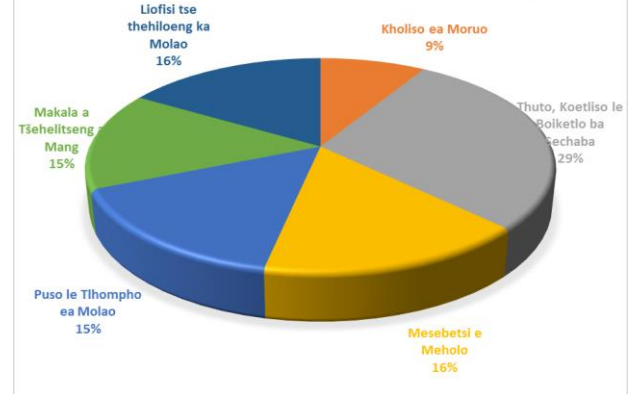
Lichelete li abeloa makala a fapakaneng a puso – Temo, Mesebetsi e Meholo, Bohahlauli le Lihlahisoa tsa Bochaba, le Tšebeliso ea Mahlale. Makala a 'Muso le Puso ea Litereke le Libaka, li filoe boikarabelo ba ho sebelisa lichelete tseo ba li abetsoeng ba ipapisitse le molao 'me lichelete li sebelisoe ho thusa naha ho ikamahantsoe le sepheo le litaba-tabelo tsa 'Muso.

Litšebeliso le Mesebetsi e Meholo

CHELETE E LIMILIONE TSE M19.8 E TLA SEBELISOA JOANG?

KAKARETSO HO LAATELA LIHLOPHA TSA MAKALA 2018/19

TEMO

Makhulo a Lesotho a ka thusa tlhahisong ea nama e khubelu, makoko, boea ba linku le lipoli. Ha makhulo ao a babaletsoe, a thusa ho sireletsa mekhoabo eo eleng mehloli ea metsi a Lesotho. Ntlafatso ea makhulo le **taolo ea phuliso** ho tla ntlafatsa le ho atisa liphoofole le lifate tsa litholoana. Katiso ea liphoofole le lifate tsa litholoana ke o mong oa merero e ka sehlohong ea 'Muso.

'Muso oa Lesotho o laetse Makala a latelang: Lekala la Meru, Makhulo, le Paballo ea Mobu; Lekala la Temo le Kanetso ea Lijo; Lekala la Khoebo le Mesebetsi e Moholo; Lekala la Kholiso ea Likhoebo tse Nyenyane, Likoporasi, le Limmaraka; le Lekala la Metsi hore makala ana a ipope ho sebelisana 'moho le likhoebo tse ikemetseng ho ntlafatsa makhulo le mekhoabo. Sepheo sa taelo ena ke ho hohela batseteli mesebetsing e amanang le temo le metsi. Puisano le tšebeliso-mmoho lipakeng tsa makala a

boletsoeng kaholimo le likhoebo li tla hohela batseteli mesebetsing ea tlhahiso ea nama e khubelu, makoko, boea ba linku le lipoli, mahe le likhoho, lifate le litholoana, esita le thekiso ea metsi ho linaha tsa Botswana le Afrika Boroa.

Karolo e kholo ea naha ea Lesotho, e loketse temo ea lifate tsa litholoana tsa lehlabula. 'Mapa oa libaka tse ka sebelisoang ho lema litholoana, o entsoeng ke 'Muso oa Lesotho, o supa hore litholoana li ka hlahisoa ka katleho e kholo ho tloha Botha Bothe, mabalane a ka Bophirima, ho fihlela Mphaki ka Boroa ho naha. 'Muso o tla tšehetsa kholiso ea khoebo ea temo ea lifate tsa litholoana le mesebetsi e fapakaneng e etsoang ka litholoana tsa lifate tseo. Mesebetsi ena e tla thusa ho theha mesebetsi bakeng sa Basotho.

Makala a Meru, Makhulo, le Paballo ea Mobu; Khoebo le Mesebetsi e Meholo; Likhoebo tse Nyenyane, Likoporasi, le Limmaraka; le Temo le Kanetso ea Lijo a tla sebelisana le libanka, likh'amphani tsa li-inshorensense, bareki, le batseteli. Tebello ke hore tšebeliso-mmoho ena e tla thusa ho atlehisa kholiso le katiso ea temo ea lifate tsa litholoana. Katleho ea merero ena, e tla

ahelloa holima katleho e fihletsoeng ke Likhothola Orchard e Mahobong seterekeng sa Leribe.

BOHAHLAULI LE BOQAPI

Bohahlauli e ntse e le khoebo ea bohlokoa e ka thehang mesebetsi bakeng sa Basotho. Nakong e fetileng bohahlauli ha bo ea sebetsa hantle, leha ho le joalo ho bonahala matšoao a supang hore bahahlauli ba nka Lesotho e le sebaka seo ba ka ratang ho etela ho sona. Ho ahoa ha litsela tse kopanyang Ha Marakabei le Monontša, 'moho le tsela e kopanyang Ha Mpiti le Sehlabathebe, esita le ho thehoa ha mesebetsi ea lifeme Belo Industrial Estate, li tla etsa hore likarolo tse ka Leboea le ka Boroa ho Lesotho li khahle bahahlauli le ho hohela bo ramatsete. Qholotso e teng ke khaello ea lihotele le matlo a bolulo a boemo ba libaka tsa boahelani tse kenyeletsang Clarence, Golden Gate, Qwaqwa, le Drakensberg. 'Muso oa Lesotho o tla sebelisana 'moho le Free State, Kwazulu Natal le Eastern Cape ho ntlafatsa litšebeliso ka mahlakoreng a mabeli a moeli oa Lesotho le Afrika Boroa.

Kaholimo ho mona, ho se ho entsoe

boithuto ba libaka tse latelang tsa Lesotho: Sani Top, tikoloho ea Phororo ea 'Maletsunyane, le Letša-la-Letsie. Hape ho na le monyetla oa hore meaho e matamong a Ha Katse le Ha Mohale e ka sebelisoa ka ho e rekisetsa kapa ho e hirisetsa batseteli. 'Muso o itlamme ho sebelisana le bo ramatsete ho ntlafatsa le ho theha mesebetsi libakeng tse boletsoeng kaholimo le tse sehelanang meeli le libaka tse tummeng tsa bohahlauli tsa Afrika Boroa.

Ho ntse ho e-na le liqholotso tsa pokello, tsamaiso, le tefo ea litsiane ho liqapi tsa Basotho. Lekala la Bohahlauli, le ntse le sebelisana 'moho le bohle ba amehang ho theha Boto ea Botsamaisi ba Boqapi. Sepheo ke hore melao ea tšireletso ea litokelo tsa boqapi ea sebetsa, ho fokotsa tšebeliso ea boqapi kathoko ho molao, le hore liqapi tsa Basotho li se ke tsa qhekanyetsoe ka litsiane tsa boqapi. Boto ena e lebeletsoe hore e be e sebetsa ka 'Mesa 2018. Selemong sena sa lichelete sa 2018/19, ho tla fetisoa molao o mocha oa boqapi o tla hlakola Molao-taelo oa Boqapi oa 1989.

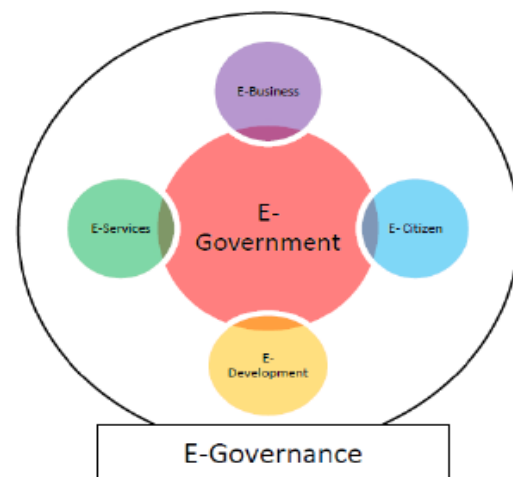
TŠEBELISO EA MAHLALE

'Muso o tla theha litsi tsa teko ea tšebeliso ea mahlale ka sepheo sa ho khothaletsa ho hlalisoa ha lisebelisuo tsa letsatsi le letsatsi tse fapakaneng tse kang tse hlatsoang le tse entsoeng ka limela. 'Muso o etse hloko boiteko ba NUL le Limkokwing University ho theha mesebetsi, 'me 'Muso o tla sebelisana le litsi tseo tsa thuto. Ka ho khetholoha, 'Muso o hlokometse boiteko ba litsi tseo ba ho sebelisa mechini e qhotsisang likhoho, ho omisa mangangajane, le e meng e ka ntlafatsoang 'me ea holisa moruo oa

naha. Tebello ke hore mechini e tsoang litsing tseo tsa thuto, e ntlafatsoe ho fihla boemong boo e ka rekisetsoang batho ba batlang ho etsa likhoebotse sebelisang mechini eo.

E le ho matlafatsa tšebeliso ea marang-rang 'Musong, Lekala la Likhokahano, Mahlale, le Tšebeliso ea Mahlale le tla etsa hore marang-rang a sebelisoang makaleng a fapakaneng a 'Muso a hokahane. Marang-rang ao a hokahane lintlheng tse latelang: ngoliso ea tlhaho, ngoliso ea manyalo le mafu; litaba tse amanang le bahlanka bohle ba 'Muso, meputso ea bahlanka, lipenchene, tumello ea ho kena kahara naha, litumello tsa bojaki, bolulo, ketelo, le ho sebetsa kahare ho naha. Hona ho tla fokotsa boqhekanyetsi le bolotsana bo bakoang ke ho ngola lirekoto ka letsoho. 'Muso o tla thibela makala ho ithekela marang-rang a sa hokahaneng lea makala a mang a 'Muso.

MERAFO

Leha merafo ea Lesotho e sa khone ho hira palo e ngata ea basebetsi, e na le bohlokoa ka mekhoha e 'meli, ka ho kenya chelete mokotleng oa 'Muso le ka ho reka thepa le lisebelisua tse ling tsa Basotho. Mabapi le lichelete tse kengoang ke merafo, Basotho ba ngongorehisoa ke hore chelete eo ea fokola. Ke ka lebaka leo, selemong sa lichelete sa 2018/2019 'Muso o tla hlahloba methati ea tlhahiso ea lirafshoang ho fihlela mothating oo lirafshoang li rekisoang. 'Muso o tla buisana le 'Muso oa Belgium, Mokhatlo oa Lefatše oa Lichelete (International Monetary Fund), le litsebi tse ling ho etsa bonnete ba hore tlhahiso le thekiso ea litaemane ha e na masoba. Tšebetso e ncha e tla thehoa, e tla etsa bonnete ba hore thekiso ea litaemane e itšetlehile ka boleng ba tsona, le hore litaemane tseo li tla hlopshoa le ho polishoa kahara naha, pele li rekisoa.

LIFEME

Kamora lilemo tse 40 ho thehiloe lifeme tsa liphahlo Lesotho, ke takatso ea 'Muso hore lifeme tseo li hlahise liphahlo tsa boemo bo holimo hoo li ka rekisoang Europe. Feme ea CGM e se e tsoile tumellanong ea AGOA 'me e etsa liphahlo tse rekisoang tikolohong ea rona. CGM e bile e rutile Basotho le ho etsa hore ba keng khoebong ea liphahlo. Phetoho ena e na le thuto ea bohlokoa ho rona re le naha.

METSI

'Muso o tla tsoelapele ho etsa bonnete ba hore sechaba se fumana metsi a sebelisoang malapeng, khoebong ea temo, lifemeng,

khoebong ea bohahlauli le lipapaling tsa metsi, le ho fehla motlakase. 'Muso o tla etsa boithuto ba ho aha matamo linokeng tsa Hlotse le Makhaleng. Sepheo sa boithuto ke ho fepela libaka tse latelang ka metsi: Maputsoe, Hlotse, likarolo tse ling tsa Botha Bothe, Mafeteng, le Mohale's Hoek; metsi a sa sebelisoeng kahara naha a tla rekisetsoa naha ea Botswana. Merero ena e tla kenya chelete kahara naha 'me boithuto bo amanang le eona, bo lebeletsoe ho qala ka 'Mesa selemong sa 2018. Lekala la Metsi le tla tsoelapele ho alosa phethahatso ea morero oa Metsi a Lihlaba, oo joale o seng o kene mothating oa kaho ea Letamo la Polihali.

MOTLAKASE

Ho na le merero oa ho fehla motlakase ka matla a letsatsi Ha Ramarothole seterekeng sa Mafeteng. Mosebetsi ha o e-so qale ka lebaka la bosieo ba boithuto ba hore na morero o tla ama tikoloho joang (EIA). Morero o lebeletsoe ho qala ka Phuptjane 2018 'me ho tla sebelisoa chelete e limilione tse M60.

BOPHELO

Ho thehoa ha **Setsi sa Kalafo ea Mofetše** ho tla hloka litšebeliso tsa taolo e matla ea lisebelisua tsa setsi tse ka bang kotsi tikolohong. 'Muso o se o qalile ho lokisa setšoantšo sa molao o tla theha lekalana le tla alosa tšebetso ea Setsi ka sepheo sa ho sireletsa tikoloho. Mokhatlo oa Lefatše oa International Atomic Energy Agency (IAEA), o tla rupela batho ba tla sebetsa lekalaneng le tla etsa bonnete ba hore tikoloho e sireletsehile. E le ho phethahatsa morero ona, Lesotho le tla tšoara 'Moka oa Linaha tsa Afrika oa Toantšo ea Mofetše oa Popelo (Stop Cervical Cancer in Africa Conference - SCCA). 'Moka o tla tšoaroa ka Phupu 2018 ka tšebeliso lipakeng tsa Ofisi ea Mohatsa Tonakholo ea Lesotho le setsi sa toantšo ea mofetše sa Princess Nikky Cancer Foundation.

MEAHO LE LITSELA

'Muso o tla etsa bonnete ba hore litšebeliso tsa Lekala la Sephethe-phethe le Lipalangoang li ntlafatsoa ka marang-rang 'me litšebeliso tsa lekala leo li ka fumanoa ka marang-rang. Ho tla ahoa tsela e kopanyang Marakabei le Monontša, le tsela e kopanyang Ha Mpiti le Sehlabathebe. Tebello ke hore ho ahoa ha litsela tsena ho tla thusa ho theha mesebetsi ea lifeme le ho ntlafatsa khoebo ea bohahlauli.

THUTO

Ho na le batho ba ileng ba tlohela lithuto tsa bona tsa sekolo ba se na tsebo le koetliso ea mesebetsi e ka etsang hore ba iphelise kapa ba hiroe. Likolo tsa mesebetsi ea matsoho Lesotho, li fokola haholo ka palo ebile litjeo tsa tsona tsa ho lefella baithuti, li phahame. Lekala la Thuto le Koetliso, le ntse le fetola leano la lona la thuto ea mesebetsi ea matsoho (TVET). Lekala le tla buisana le beng ba mesebetsi le bahiri ho etsa bonnete ba hore, lithuto tse fanoang likolong tsa mesebetsi ea matsoho, li ntša baithuti ba nang le litsebo le koetliso tse hlokoang mesebetsing.

KE LITHUSO LIFE TSE LING TSE ETSETSOANG MAFUTSANA?

Lekala la Ntšetsopele ea Sechaba le tla atolosa litšebeliso tsa marang-rang a litsiane ho makhotla ohle a puso ea libaka ka sepheo sa ho lefa **lipenchene tsa maqheku le litsiane tse ling**. Tšebetso ena e tla anetsoa ho malapa a 350,000. Litsiane tsa bana le

Lithuso tsa batho ba tlokotsing li anetsoa ho 25% ea batho ba li hlohang.

KE MEHATO EFE E TLA NKUOA HO EKETSA POKELLO EA LICHELETE TSA 'MUSO?

'Muso o rerile ho kenya tšebetsong mekhoha e latelang ho bokella lichelete tse kenang ka mokotleng oa 'Muso:

- Lekhetho la thekiso le tla nyolleloa ho 15% hore le tšoane le la Afrika Boroa le ho thibela ho kenngoa ha thepa ka mekhoha e sa nepahalang
- Setsi sa Pokello ea Lekhetho se tla kenya tšebetsong mokhoa oa ho khutlisa lekhetho la litšebeletso tse kenang kahare ho naha;
- 'Muso o kentse Leano la Maipolelo Litabeng tsa Lekhetho (Voluntary Disclosure Program) ho fa batho ka bo mong le bahoebi monyetla oa ho itlhahisa kapele ho LRA ho lokisa litaba tsa likhafa tsa bona. Leano lena le lebeletsoe ho kenya limilione tse M225;
- Setsi sa Pokello ea Lekhetho se tla ntlafatsa litšebeletso tsa pokello ea

lekhetho le khafisoang bakhafi ba baholo. Tebello ke hore ntlafatso ena e tla kenya limilione tse M350 ka mokotleng oa 'Muso;

- Lekhetho la likhoebo tse nyenyane, le sebetsoang ka tsela e bonolo, le se le kene tšebetsong 'me sepheo ke ho ntlafatsa pokello ea lekhetho;
- Lekhetho la merafo, le tla hlahlojoa bocha, e le hore le kenyeletse likhafa tsa kuno e kholo;
- Lekhetho la meropotso, le tla hlahlojoa bocha, e le hore bohle ba lokelang ba khafiso;
- Lekhetho la thekiso la tšebeliso ea mehala le tšebeliso ea motlakase, le tla nyolloa ho tloha ho 5% ho fihlela ho 15%;
- Makala ohle a 'Muso a lokela ho hlahloba-bocha le ho khafisa litšebeletso tseo a fanang ka tsona;
- Kapele kamoo ho ka etsahalang, 'Muso o tla qala lotto ho latela Moloa oa Lotto oa 1975; molao o tla hlopshoa bocha hore o ikamahanye le litsamaiso tsa lottery (lotto);
- 'Muso o tla etsa boithuto ba likhafa tsa joala le koae. Sepheo ke ho kenya tšebetsong likhafa tsa mofuta oo nakong e tlang.

E le ho fokotsa ho lutla ha lichelete tse bokelloang ke makala a 'Muso, lichelete le likhafa tsohle tse lokelang ho lefshoa, li tla lefshoa libankeng. Litšebeletso li tla fanoa fela ha batho ba hlahisa bopaki ba hore ba se ba lefile. Phetoho ena e tla kena tšebetsong ka 'Mesa 2018.

KE MEHATO EFE E TLA SEBELISOA HO FOKOTSA TŠEBELISO EA CHELETE EA 'MUSO?

'Muso o tla nka mehato e latelang ho fokotsa tšebeliso ea chelete ea 'Muso:

- Maeto a ho ea mose a fokolitsoe ha a bapisoa le a selemo sa lichelete sa 2017/2018. Ha ho lichelete tse tla nkuoa mererong e meng ea 'Muso ho sebelisoa bakeng sa maeto ana. Matona a tla lokela ho teka maeto a selemo kaofela kapele ho Mohlomphehi Tonakholo, 'me maeto ao a lebeletsoe hore a se fete chelete e abiloeng;
- 'Muso o tla kenya tšebetsong leano le tlisang ponaletso ea theko ea litekete tsa maeto a lifofane. Tlhaloso e batsi ea leano lena e tla phatlatsoa ka Tlhakubele 2018;
- Lithupelo tse etsoang kantle ho Lesotho li tla fokotsoa, 'me Setsi sa Koetliso ea Bahlanka ba 'Muso (LIPAM) se tla ntlafatsoa hore se fane ka lithupelo tseo tse fokolitsong;
- Theko ea thepa e sebelisoang haholo 'Musong e tla laoloa ka hore theko e se fete meeli e behiloeng holima thepa ka 'ngoe;
- 'Muso o tla hlahloba bocha lichelete tse bolokoang ke litsi tseo o nang le seabo ho tsona (parastatals). Sepheo ke hore chelete e sa sebelisoang, e bolokoe mokotleng oa 'Muso;
- Tšebeliso ea makoloi a 'Muso e tla laoloa, 'me 'Muso o tla hira makoloi a Basotho;
- Lichelete tse lefshoang ho ba setho sa mekhatlo e fapakaneng ea machaba, li tla hlahlojoa bocha. Morero ke hore Lesotho e be feela setho sa mekhatlo e nang le molemo ho Basotho;
- Tsamaiso ea lipenchene tsa bahlanka ba 'Muso (Contributory Pension Scheme) e tla hlahlojoa bocha, ka sepheo sa ho fokotsa lichelete tse boima tse tsamaisang letlole lena;
- 'Muso o tla tsoela pele ho tlosa lipoko tse lefshoang ka lichelete tsa 'Muso. 'Muso o tla emisa ho tlatsoa ha likheo makaleng a 'Muso, 'me ho tla hiroa feela batho bao litšebeliso tsa bona e leng tsa bohlokoa. Keketso ea lichelete tsa bahlanka, e tla laoloa ke phethahatso e ntle ea mosebetsi. 'Muso o tla fana ka monyetla oa hore batho ba itokolle mesebetsing neng kapa neng ha ba batla ho etsa joalo;
- 'Muso o tla kenya tšebetsong leano la hore makoloi ohle a be le li-inshoreense. Li-inshoreense tseo tsa makoloi li tla akarelletsa le tšenyō e ka etsoang thepeng 'me e tla sireletsa bohle ba amehang kotsing ea koloi. 'Muso o tla batla matšelisō bakeng sa mabone a seterateng le masenke a sirelelitseng litsela ho beng ba makoloi a sentseng thepa e joalo.

HOBANENG SECHABA SE LOKELA HO BA LE KABELO EA HO RALA KABO EA LICHELETE, HO ALOSA LE HO HLAHLOBA KATLEHO EA KABO EA LICHELETE?

Sechaba le mekhatlo e buellang litokelo tsa sechaba, ba na le tokelo ea ho alosa le ho hlahloba phethahatso ea merero e abetsoeng chelete ea 'Muso. Sechaba se khothaletsoa ho hlahloba mesebetsi le litšebeliso tse fanoang. Ho kenya letsoho ha sechaba tšebetsong ena, ho etsa hore 'Muso o ikutloe o tlameha ho hlalosa hore na o sebelisitse lichelete tsa sechaba mabakeng afe.

Hona ho etsa hore sechaba se be le tšepo ho 'Muso mabapi le tšebeliso ea lichelete; ho

bile ho etsa hore sechaba se utloisise hore merero ea 'Muso ke ea sona. Kahoo, sechaba se lokela hore khafetsa se kope liofisiri tsa 'Muso, tse laolang tšebeliso ea lichelete tsa sechaba, hore li fane ka litlaleho tsa boemo ba phethahatso ea merero. Literekeng, ho lokela hore ho be le matsatsi ao ho tšoarolang liphutheho tseo sechaba se tla fuoa litlaleho ka tšebetso le litšebeliso tsa 'Muso. Liphutheho tsena, tse buletsoeng sechaba sohle, li bohlokoa hobane li fana ka monyetla oa hore sechaba se hlahlobe phethahatso le katleho tse fihletsoeng mabapi le merero ea sechaba.

U KA SEBELISA LITABA TSE HLAHANG BUKANENG EE JOANG?

Bukana ena kea Kabo ea Lichelete tsa 'Muso oa Lesotho selemong sa 2018/2019. Bukana ena, e ngotsoe ka tsela e bonolo, ho hlalose tsa sechaba Kabo ea Lichelete e ileng ea tekoa ke Letona la Lichelete, ka Paramenteng, ka Laboraro la 28 Hlakola 2018.

Bukana ena e hlalose tsa sechaba, ka tsela e bonolo, kamoo 'Muso o rerileng ho bokella chelete le hore na chelete eo e tla sebelisoa joang. Basotho bohle ba khothaletsoa ho bala Bukana ena. Haeba ba e-na le maikutlo holima tse ngotsoeng mona, ba ikopanye le Moparamente oa bona. Ha Maparamente a se a fumane maikutlo a sechaba, ho tla buisanoa ka maikutlo ao nakong eo Paramente e buisanang ka Kabo ea Lichelete.

Basotho ba khothaletsoa hape hore ba shebelle Lesotho Television ho bona le ho utloa ha Maparamente a bua ka Kabo ea Lichelete ea selemo sa 2018/2019. Kabo ea lichelete e tla fetoha molao ha e fetisitsoe ke Paramente. Hang kamora moo, kabo e tla kena gazetteng 'me e ka fumanoa Khatisonng ea 'Muso. Kopi ea Molao oa Kabo ea

Lichelete e ka fumanoa leqepheng la marang-rang a Lekala la Lichelete:

www.gov.ls/www.finance.gov.ls

Selemong se seng le se seng sa lichelete, 'Muso oa Lesotho o hatisa Bukana ea Kabo ea Lichelete e abeloang litereke tsohle le Mekhatlo ea Litokelo tsa Sechaba. Kopi ea Bukana ena e ka fumanoa leqepheng la marang-rang a Lekala la Lichelete.

Ke tokelo ea Mosotho e mong le e mong ho fumana le ho rua tsebo ka kabo ea lichelete tsa sechaba. Buisana le baahisane, liofisiri tsa 'Muso, kapa baetapele ba hao ka lintlha tse hlahang bukaneng ena kapa u buisane ka tsona le batho ba motse oa heno!

Bukana ena e hatisitsoe tlasa bolaoli ba Letona la Lichelete

Mohlophisi ea Moholo: Mongoli e Moholo oa Lekala la Lichelete Bakeng sa lipotso le litlhakisetso, ikopanye le:

Ms. Maleshoane Lekomola - maleshoane.lekomola@gov.ls

Tel: 22314264

Bukana ena e fumaneha leqepheng la marang-rang la Lekala la Lichelete:

<http://www.finance.gov.ls>